III. PILKAPYNAI

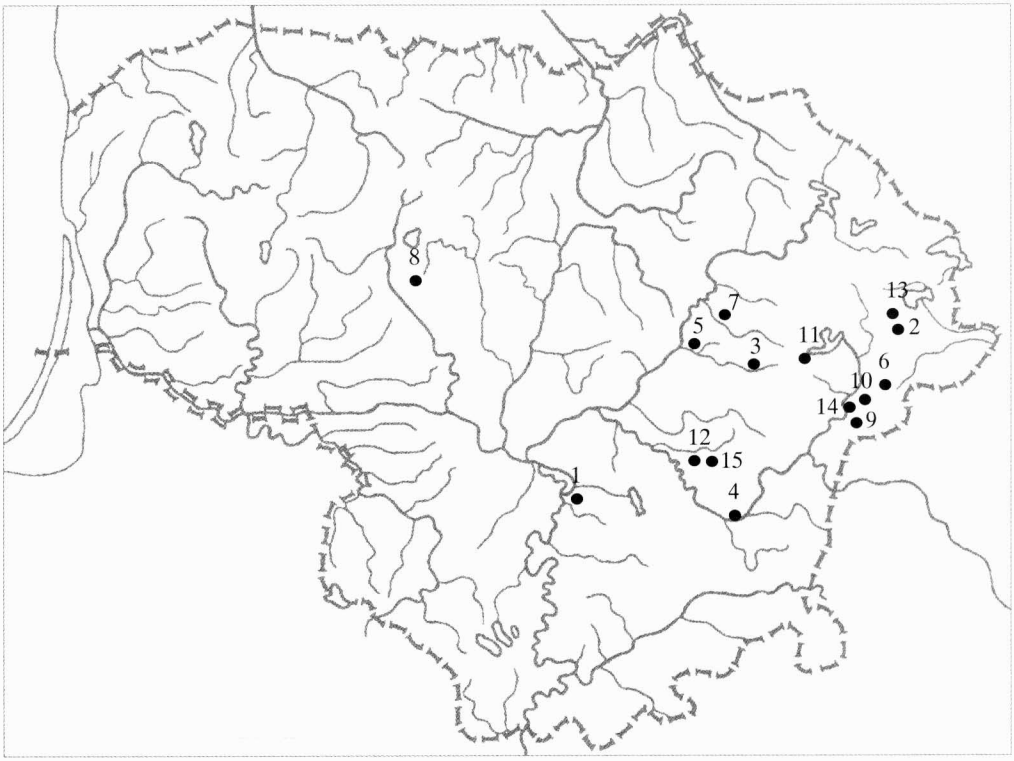

36. pav. Pilkapynai:
Fig. 36. Barrow cemeteries:

1 – Atmainai, 2 – Ažušilė, 3 – Baltadvaris, 4 – Gudeliai, 5 – Jakšiškis, 6 – Juodynas, 7 – Kurklių Šilas, 8 – Kuršiai, 9 – Liūlinė, 10 – Paduobė, 11 –Pašekščiai, 12 – Plikiškės, 13 – Poviliškė, 14 – Sudota, 15 – Turlojiškės.

AŽUŠILĖS PILKAPYNAS

Zenonas BAUBONIS, Vida KLIAUGAITĖ

2005 m. Ažušilės pilkapyne (A 1546) (Ignalinos r.) buvo tęsiami dar 2000 m. pradėti miško kvartalinių linijų sužalotų pilkapių archeologiniai tyrinėjimai. 2000–2004 m. pilkapyne ištirti 9 miško kvartalinių linijų žalojami pilkapiai. Dalyje jų aptikta sveikų ar apardytų kapų, kituose – tik įkapių iš suardytų kapų (žr. *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 57; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 82–84; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 63–66; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 80–81; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 69–70).

2005 m. ištirtas vienas pilkapis 10, stipriai apardytas sodinant mišką bei ariant miško kvartalines linijas. Jis supiltas tarp dviejų pilkapių, tyrinėtų 2002 ir 2004 m. Pilkapio sampilas pažeistas mineralizuojant miško kvartalines linijas bei nuskleistas sodinant mišką. Sampilas buvo iki 60–70 cm aukščio, o skersmuo, atrodo, buvęs apie 11 m, nors tiksliai jį nustatyti dėl suardymų gana sunku.

Po nestora velėna visame tyrinėjimų plote atidengtas iki 20–28 cm storio permaišyto (suarto) rausvo-pilkšvo stambiagrūdžio smėlio su žvyru sluoksnis. Jame aptiktas vienintelis šio pilkapio radinys – geležinio peilio dalis. Nukasus suartą sluoksnį pilkapio centrinėje dalyje atidengtas šviesus sampilo smėlis su pavieniais degėsiais. Sampilo smėlio sluoksnis buvo iki 15–25 cm storio, kiek geriau išlikęs pilkapio Š pusėje. Sampile aptikti keli nedideli akmenys, tačiau jie nesudaro jokios konstrukcijos. Pilkapio centrinėje dalyje, 37 cm gylyje nuo aukščiausio sampilo taško aptikti padrikai pasklidę degintiniai kaulai. Šioje vietoje fiksuotas *degintinis kapas 1*. Sampilo smėlyje joks kapo kontūras neišryškėjo, tik giliau, 48–49 cm gylyje, pilkapio pagrinde fiksuotas netaisyklingo apskritimo formos 90x84 cm skersmens kapo duobės kontūras. Pjūvyje kapo duobė netaisyklingos formos, iki 10 cm gylio, įkasta iki įžemio perkasant pilkapio pagrindą. Kape surinkta labai nedaug smulkių degintų kauliukų. Antropologinės analizės duomenimis, kape greičiausiai palaidotas suaugęs (20–50 m. amžiaus) vyras. Ko gero ir netoli aptikta peilio dalis yra šio kapo įkapė. Po sampilo sluoksniu atidengtas pilkapio pagrindas – tamsiai pilkas degėsinio smėlio sluoksnis, išplitęs maždaug 7,5x8,5 m plote. Jo storis siekė vidutiniškai apie 8–10 cm, o vietomis – net iki 30–40 cm.

Pilkapio sampilą juosė nesandarus griovys, kurio ŠV pusėje paliktas 2,3 m pločio tarpas. Griovys nuo 1 iki 2,5 m pločio, užpildytas pilku ir tamsiai pilku degėsingu smėliu su pavieniais nedideliais (vidutinis skersmuo 16–18 cm) akmenimis. Pjūvyje griovys netaisyklingo puslankio formos, nuo 1,06 iki 1,73 m gylio. V pusėje jis jungiasi su greta esančių pilkapių grioviais.

Pilkapio sampilas buvo be akmenų vainiko. Pavienių akmenų aptikta pilkapio ŠV ir PV ketvirčiuose. Stambesni akmenys buvo iki 40–60 cm skersmens, kiti nedideli, apie 15–18 cm vidutinio skersmens. Tačiau aptikti akmenys pilkapį supusiame griovyje rodo, kad bent jau sampilo V ir P pusės buvo apdėtos akmenimis, kurie laikui bėgant greičiausiai nuslinko žemyn.

Pagal sandarą ir formą pilkapis datuojamas vėlyvuoju geležies amžiumi.

AŽUŠILĖ BARROW CEMETERY

In 2005 in the Ažušilė barrow cemetery the barrow 10 disturbed when planting the forest and ploughing the quadrant grind lines was investigated. The barrow had a mound of yellow sand reaching 11 m in diameter. It was surrounded with a ditch interrupted in the NW section. Under the mound of the barrow cremation of an adult male (?) without any burial items was found. An accidental find of an iron knife fragment could have originated from this burial. According to its structure and form the barrow was datable to the Late Iron Age.

TURLOJIŠKIŲ PILKAPIS

Zenonas BAUBONIS

2005 m. KPC užsakymu vykdyti Turlojiškių (Širvintų r., Janiūnų sen.) pilkapyno žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai.

Turlojiškių pilkapynas yra apie 300 m nuo Variekos ežero, smėlingoje Musės upės kairiojo kranto aukštumoje, senojo plento Vilnius–Širvintos PV pusėje. 2004 m. jį žvalgė V. Vaitkevičius (LII), išskyręs du pilkapyno plotus.

2005 m. antrajame pilkapyno plote, smėlingoje aukštumoje, Variekos ežero pakrantėje tirta viena smėlio kalvelė, primenanti pilkapį. Ekspedicijos tikslas – išsiaiškinti, ar tai pilkapis.

Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų metu ištirta viena 5x7 m dydžio perkasa pilkapio R ketvirtyje (35 m^2 plotas).

Ištirtame plote aptiktas iki 95 cm aukščio pilkapio šviesaus smėlio sampilas. Po juo visame tirtame plote atidengtas pilkapio pagrindas – tamsesnis maišytas 9–10 cm storio pilkas smėlio sluoksnis su nedidele degėsių koncentracija. Šiame sluoksnyje surasta 19 keramikos šukių. Tai labai smulkūs fragmentai – šviesiai gelsvos šukės su organinėmis (?) priemaišomis. Tame pačiame sluoksnyje rastos ir 7 titnago nuoskalos. Ant pilkapio pagrindo surinkta apie 40 padrikai pabertų degintinių kaulų fragmentų. Giliau visame plote atidengtas nejudintas įžemio smėlis.

Kapų, pilkapio griovių, akmenų vainiko liekanų tyrinėtame plote nebuvo aptikta. Pilkapio pagrinde ir įžemyje užfiksuotos trys 40x30, 60x50 ir 80x60 cm dydžio netaisyklingo apskritimo ar ovalo formos duobutės. Vienoje jų 5 cm gylyje (nuo duobutės užpildo viršaus) rasta keramikos šukė.

Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų metu nustatyta, kad spėjama smėlio kopa yra pilkapis. Po pilkapio pagrindu užfiksuotos duobutės greičiausia nesusijusios su pilkapiu. Pilkapio pagrindo sluoksnyje rastos keramikos šukės ir titnago nuoskalos yra ankstesnių šioje vietoje buvusių gyvenviečių ar ūkinės veiklos pėdsakai.

TURLOJIŠKĖS BARROW CEMETERY

In 2005 the KPC investigated the site of the assumed Turlojiškės barrow cemetery (Širvintos district). One barrow was partially excavated. During the investigation it was established that the barrow cemetery is indeed located at this site.